

*Jacek Konciak**

PREWENCJA I PROFILAKTYKA POŻAROWA W TEORII UBEZPIECZENIOWEJ I BEZPIECZEŃSTWIE POŻAROWYM

1. WSTĘP

Niezależnie od tego, w jakim kontekście jest mowa o bezpieczeństwie pożarowym nie sposób uniknąć działań, które powszechnie są określane jako prewencja i profilaktyka. W języku potocznym terminy te używane są zamiennie i traktowane jako pojęcia równoznaczne. Zwykło się nimi określać wszelkiego rodzaju działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa pożarowego. W celu poprawy bezpieczeństwa pożarowego wykorzystuje się działania z zakresu prewencji i profilaktyki. Natomiast w literaturze fachowej oba terminy zastąpione są prewencją ubezpieczeniową. Pod pojęciem prewencji rozumie się wszelką działalność zmierzającą do zmniejszenia szkód losowych, tak poprzez ograniczenie ich rozmiarów, intensywności, jak i zmniejszenie prawdopodobieństwa realizacji ryzyk¹.

Prewencyjną i profilaktyczną zakładów ubezpieczeniowych można nazywać każdą formę oddziaływania lub wspomagania podmiotu ubezpieczonego, zmierzającą do ograniczenia strat finansowych poprzez ograniczanie rozmiarów zdarzenia niekorzystnego, jak również zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia tegoż zdarzenia.

Część klientów samo ubezpieczenie traktuje jako działanie profilaktyczne. Zakład ubezpieczeniowy, chcąc uniknąć traktowania ubezpieczenia jako działania profilaktycznego powinien prowadzić działania uświadamiające konsumentów, jaką rolę spełnia ubezpieczenie.

Czynności prewencyjne powinny być podejmowane przed podpisaniem umowy ubezpieczenia i przy kontynuacji ubezpieczenia. Jest to szczególnie istotne w ubezpieczeniach majątkowych, przy braku których pożar lub inne zdarzenie

* Mgr, doktorant, Katedra Ubezpieczeń UŁ.

¹ T. S a n g o w s k i, J. G n i a d e k, *Działalność prewencyjna zakładów ubezpieczeń w ubezpieczeniach majątkowych*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 1997, nr 5, 6, s. 3.

losowe może wyrządzić znaczące straty. Podstawowymi czynnościami, a w wielu przypadkach jedynymi podejmowanymi działaniami firm ubezpieczeniowych przed zawarciem ubezpieczenia jest ankieta (rodzaj listy kontrolnej), zawierająca szereg pytań dotyczących obiektu. Ankiety zazwyczaj nie uwzględniają różnorodności prowadzonej działalności produkcyjnej przez zakłady. W związku z powyższym ich stosowanie może być niewystarczające, w takich przypadkach należy rozszerzyć zakres informacji o obiekcie, np. o ocenę występujących zagrożeń pożarowych.

2. PREWENCJA I PROFILAKTYKA

Dla potrzeb inżynierii bezpieczeństwa pożarowego i teorii ubezpieczeniowej niezbędne jest rozróżnienie pojęć prewencja i profilaktyka. W *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pojęcia te zdefiniowane są następująco: prewencja (ang. *prevention*) – zapobieganie naruszeniu norm prawnych², natomiast profilaktyka – wszelkie działanie i środki stosowane w celu zapobiegania czemuś niepożądanemu (pożarom, katastrofom, wypadkom, powstaniu szkód itp.), likwidowanie przyczyn występowania niekorzystnych zjawisk, np. profilaktyka pożarowa, profilaktyka w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy³.

Powyższe definicje nie opisują w sposób wyczerpujący terminów, ale jedynie wyznaczają ogólne kierunki, w jakich należy się poruszać przy badaniu tych zagadnień dla potrzeb teorii ubezpieczeniowej i ochrony przeciwpożarowej. Profilaktyka i prewencja w ubezpieczeniach – zazwyczaj jedno i drugie działanie określane jest mianem prewencji ubezpieczeniowej.

Podejmowane działania prewencyjne realizowane są głównie za pomocą norm prawnych oraz tych zawartych w treści prawnych stosunków ubezpieczenia, ogólnych warunków ubezpieczenia i ich taryf. Uwarunkowania mają na celu zapewnienie zgodności postępowania ubezpieczonych i innych osób z wymogami regulacji prawnych np. w zakresie bezpieczeństwa pożarowego (ustawy, rozporządzenia, polskie normy i inne uregulowania dotyczące bezpieczeństwa pożarowego). Zakłady ubezpieczeniowe w celu wyeliminowania nieporozumień z konsumentem (klientem) dokładnie określają pojęcia wykorzystywane w ubezpieczeniach: zakres odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, wyłączenia spod ochrony ubezpieczeniowej określonych szkód. Stosowane są dodatkowe zapisy w warunkach ubezpieczenia, mające na celu zachęcanie materialne klienta do właściwego zabezpieczenia dóbr przed szkodą: wyższki lub obniżki stawki ubezpieczeniowej⁴.

² *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. III, S. Dubisz (red.), PWN, Warszawa 2003, s. 553.

³ *Ibidem*, s. 567.

⁴ T. Sangowski, J. Gniadek, *op. cit.*, s. 5.

Poza przedstawionymi formami oddziaływania, zakłady ubezpieczeń w celu zmniejszenia ryzyka subiektywnego sięgają po określone narzędzie, jakim jest tzw. klauzula prewencyjna. Klauzula zawiera informacje, które precyzują obowiązki ubezpieczonego związane z przestrzeganiem odpowiednich przepisów prewencyjnych, jak np. przeciwpożarowych, przeciwkradzieżowych, bezpieczeństwa i higieny pracy itp.

Zakład ubezpieczeniowy kierując się względami zapobiegawczymi stosuje wszelakiego rodzaju tzw. środki techniczno-ubezpieczeniowe, np. udział własny ubezpieczającego w szkodzie lub zastosowanie systemu *bonus malus* składek ubezpieczeniowych⁵.

Występują niestety przypadki, że w chwili wystąpienia szkody zakład ubezpieczeniowy podejmuje czynności prewencyjne (w negatywnym znaczeniu zleca je firmie zewnętrznej lub swoim pracownikom) w celu uniknięcia wypłaty odszkodowania lub ograniczenia do częściowego wypłacenia należnych środków. Tego typu działania, choć są zgodne z prawem (sprawdzenie zgodności z przepisami zabezpieczeń chroniących ubezpieczany obiekt), powodują negatywne odczucia obecnych i przyszłych klientów w stosunku do takiego ubezpieczyciela. Z drugiej zaś strony niewłaściwe podejście do zagadnień prewencyjnych może doprowadzić do konieczności wypłacenia wysokich odszkodowań, co może doprowadzić do zachwiania płynności finansowej ubezpieczyciela.

Strategia rozwoju i mechanizmy funkcjonowania firm ubezpieczeniowych w gospodarce wolnorynkowej powinny zakładać działania, których stosowanie ograniczy występowanie dużych szkód lub dużej liczby świadczeń na rzecz podmiotów ubezpieczanych. W tym celu podejmowane są działania prewencyjne skierowane na zapobieganie naruszeniom norm prawnych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na sposób przestrzegania przepisów BHP i ochrony przeciwpożarowej oraz uzupełnianie o własne uregulowania poprawiające stan bezpieczeństwa ubezpieczanego mienia.

Kolejnym kierunkiem działania jest szczególne zwrócenie uwagi na metodę zabezpieczenia obiektu przed szkodami, likwidowanie przyczyn powstawania niekorzystnych zjawisk, zgodnie z zasadą *ex nihilo nihil* (z niczego nic nie powstaje). Wspieranie i promowanie nowoczesnych systemów do wykrywania pożaru i automatycznego gaszenia oraz finansowanie zakupów sprzętu i wspieranie badań z zakresu bezpieczeństwa pożarowego są działaniami określanymi mianem profilaktyka ubezpieczeniowa. Gdyby stosowanie nowoczesnych zabezpieczeń przeciwpożarowych w obiektach wymagane było przepisami, wówczas rola zakładu ubezpieczeniowego mogłaby się sprowadzać do egzekwowa-

⁵ Szerzej o systemie *bonus malus* i środkach techniczno-ubezpieczeniowych w: T. S a n - g o w s k i (red.), *Vademecum pośrednika ubezpieczeniowego*, SAGA PRINTING, Poznań 1996, s. 184.

nia takich przepisów⁶ (zazwyczaj ubezpieczyciele w takich przypadkach dają zniżkę na stosowane zabezpieczenia wymagane prawem) i takie działanie moglibyśmy nazwać prewencją ubezpieczeniową.

Jednym z istotnych elementów, na który zakłady ubezpieczeniowe zwracają uwagę przy oferowaniu usług ubezpieczeniowych zakładom przemysłowym jest bezpieczeństwo pożarowe.

Bezpieczeństwo pożarowe jest kosztowne, lecz zawsze rentowne. Jest zależne od wyboru środków technicznych i ich zastosowania. Wymusza jednocześnie wprowadzenie postępu technicznego w danej dziedzinie przez stosowanie różnego rodzaju zabezpieczeń. Kierownictwa zakładów przemysłowych powinny być zachęcane do ich stosowania poprzez wprowadzanie niższych stawek ubezpieczeniowych w zależności od użytych systemów ochrony przeciwpożarowej⁷.

Powyższe sformułowanie nie wyczerpuje w pełni zagadnienia, a jedynie wskazuje kierunek, w jakim należy się poruszać przy badaniu bezpieczeństwa pożarowego. Tematyka ta jest szeroka i różnorodna, a sposób, w jaki jest rozpatrywana, zależy od zapotrzebowania podmiotu, który będzie ją wykorzystywał do osiągnięcia zamierzonych celów.

Dzięki odpowiednim działaniom można wyeliminować lub ograniczyć skutki oddziaływania niekorzystnego zdarzenia losowego przez odpowiednio zaplanowane działania zapobiegawcze. Istnieje ścisły związek między działalnością ubezpieczeniową a zapobieganiem powstawania strat. Działalność ta powinna być prowadzona równolegle z łagodzeniem skutków wystąpienia zdarzeń losowych. Działania takie podejmowane były już w Polsce przez Państwowy Zakład Ubezpieczeń przed rokiem 1990. Wówczas jednym z kierunków działań profilaktycznych, na którym szczególnie koncentrowano uwagę było przekazywanie środków pieniężnych w celu ograniczania pożarów na terenach wiejskich. Na ilość powstających pożarów i wysokość strat w tym segmencie decydujący wpływ miał charakter budownictwa wiejskiego. Z uwagi na to środki z funduszu prewencyjnego PZU przeznaczone były m. in. na⁸:

- pomoc przy budownictwie ogniotrwałym,
- budowę i remonty remiz straży pożarnych,
- instalowanie i przeglądy urządzeń piorunochronnych,
- zaopatrzenie wsi w urządzenia służące do celów gaśniczych.

Po roku 1990 polskie zakłady ubezpieczeniowe musiały zmienić sposób działania w celu utrzymania pozycji na rynku ubezpieczeniowym, sytuację taką

⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2003 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, DzU 2003, nr 121, poz. 1138.

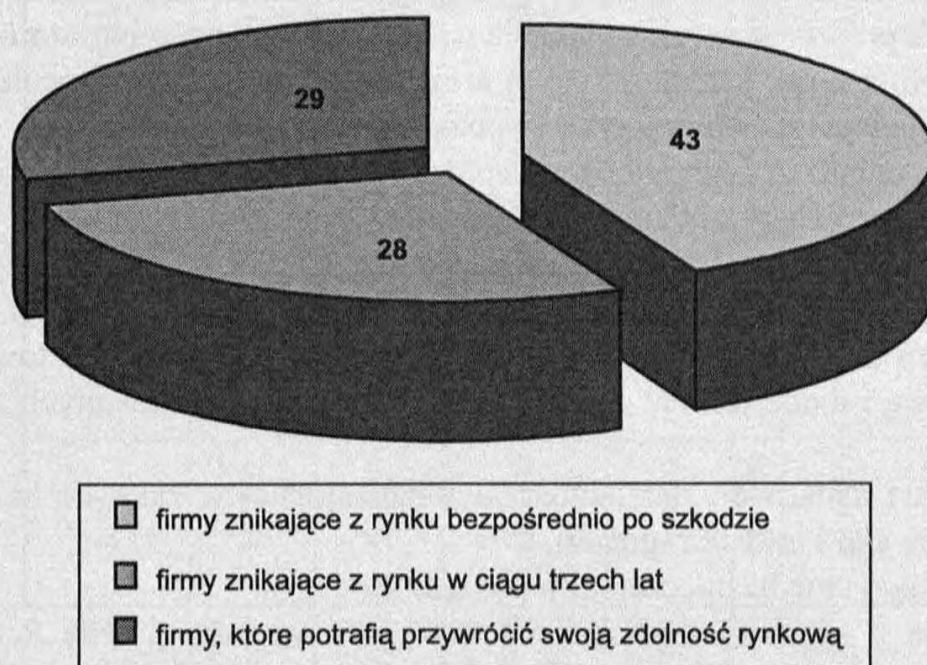
⁷ J. Wiąckowski, B. Bogdański, *Ubezpieczenia pożarowe a reforma gospodarcza*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 1991, nr 4, 5, 6, s. 39.

⁸ H. Dębowska, *Zagadnienia prewencji w ubezpieczeniach ogniowych wsi*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 1990, nr 7, 8, s. 32–34.

wymusiła gospodarka wolnorynkowa, choć dla sektora ubezpieczeniowego ustalono kilka okresów przejściowych w celu ich ochrony. Sektor ubezpieczeniowy, jako część składowa sektora finansowego, ma istotny wpływ na wzrost gospodarczy (np. ochrona zakładów przemysłowych przed ujemnymi skutkami zdarzeń losowych), dzięki któremu powstaje zapotrzebowanie na nowe usługi w zakresie ochrony majątku przedsiębiorstw.

Dobrze dobrane ubezpieczenie chroni zakład produkcyjny przed następstwami szkody⁹: trudnościami z odbudową i utratą wyposażenia obiektów, stratami związanymi z utratą magazynowanych produktów oraz utratą zysków i koniecznością wypłacenia odszkodowań dla kontrahentów.

Według Fire Protection Association (rys. 1) tylko 29% firm nieposiadających ubezpieczenia od utraty zysku potrafi przywrócić swoją zdolność produkcyjną i utrzymać się na rynku.

Rys. 1. Zdolność firm do kontynuowania działalności po zdarzeniu (w %)

Źródło: R. Rudnicki, *Prewencja daje oszczędności*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy” 2004, nr 2, s. 36.

Coraz więcej firm produkcyjnych kupuje ubezpieczenie od utraty zysków mając świadomość, że jedynie takie zabezpieczenie daje gwarancję dalszego funkcjonowania zakładu po wystąpieniu szkody.

Zakłady ubezpieczeniowe mogą tworzyć fundusze prewencyjne. Wysokość funduszu nie może przekroczyć 1% składki brutto na udziale własnym. Dzięki

⁹ R. Rudnicki, *Prewencja daje oszczędności*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy” 2004, nr 2, s. 36.

takiemu funduszowi Grupa PZU wspiera finansowo straż pożarną przy zakupie nowoczesnego sprzętu ratowniczego, który jest wykorzystywany do likwidacji skutków zdarzeń losowych¹⁰.

Profilaktyka pożarowa jest również finansowana ze środków pochodzących od firm ubezpieczeniowych i są one zagwarantowane na mocy art. 38 i 39, ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej. Zakłady ubezpieczeniowe zobowiązane są do przekazywania 10% sumy wpływów uzyskanych z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia od ognia na określone cele ochrony przeciwpożarowej¹¹. Z czego po 50% kwoty otrzymują komendant główny Państwowej Straży Pożarnej (tab. 1) i Zarząd Główny Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Komendant główny Państwowej Straży Pożarnej dokonuje rozdziału środków na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2 czerwca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad rozdziału środków finansowych przeznaczonych wyłącznie na cele ochrony przeciwpożarowej.

Środki finansowe przeznaczone są w szczególności na zapewnienie gotowości bojowej jednostek ochrony przeciwpożarowej¹², tj. na:

- zakup urządzeń i sprzętu przeciwpożarowego,
- zakup specjalistycznej odzieży ochronnej,
- zakup chemicznych środków gaśniczych,
- pokrywanie kosztów zakupu paliwa, olejów i smarów,
- pokrywanie kosztów generalnych remontów środków transportów,
- budowę i modernizację obiektów strażnic – niesfinansowanych z budżetu państwa,
- badania naukowe i działalność racjonalizatorską w zakresie bezpieczeństwa pożarowego i innych zagrożeń,
- propagowanie bezpieczeństwa pożarowego.

Zgodnie z zapisami tego rozporządzenia komendant główny Państwowej Straży Pożarnej dokonuje rozdziału środków finansowych na cele określone w nim po rozpatrzeniu wniosku jednostki przekazanego za pośrednictwem właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej wraz z opinią właściwego terytorialnie komendanta powiatowego Państwowej Straży Pożarnej (rys. 2 oraz tab. 1).

¹⁰ Raport Roczny 2002, Grupa PZU, s. 30.

¹¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, DzU 2002, nr 147, poz. 1229.

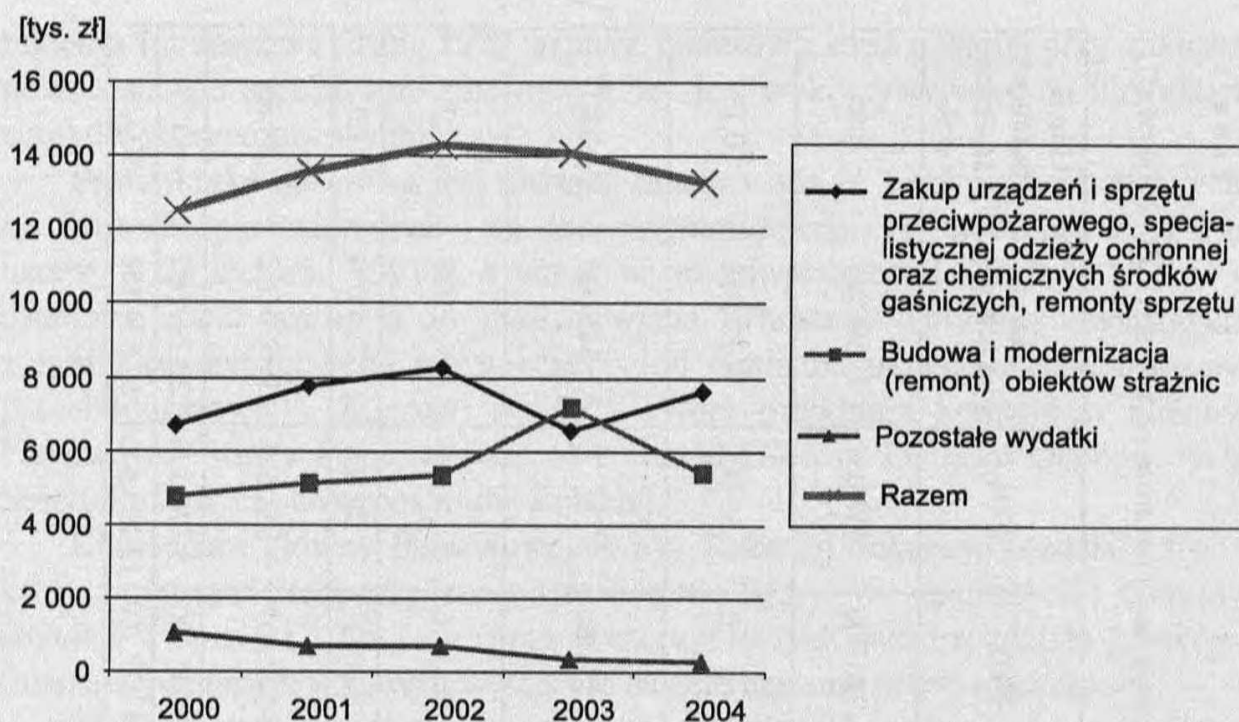
¹² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 czerwca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad rozdziału środków finansowych przeznaczonych wyłącznie na cele ochrony przeciwpożarowej, DzU 1999, nr 53, poz. 564.

Tabela 1

Środki z obowiązkowego ubezpieczenia majątkowego i ich wykorzystanie do poprawy bezpieczeństwa pożarowego w latach 2000–2004 (w zł)

Cel ponoszonych nakładów	2000	2001	2002	2003	2004	Razem (2000–2004)	Udział procentowy w środkach w %
Zakup sprzętu dla potrzeb grup specjalistycznych działających w jednostkach ochrony przeciwpożarowej i inne koszty	387 831	500 000	525 000	220 000	162 064	1 794 895	2,65
Pokrywanie kosztów akcji ratowniczo-gaśniczych i ćwiczeń ponadwojewódzkich realizowanych z udziałem sił i środków jednostek KSR-G	20 000	9 016	28 000	0	30 000	87 016	0,13
Pokrywanie kosztów zakupu paliwa, olejów i smarów oraz remontów generalnych środków transportu z tytułu prowadzonych działań ratowniczo-gaśniczych o zasięgu ponadwojewódzkim	515 000	0	15 000	15 000	0	545 000	0,80
Badania naukowe i działalność racjonalizatorska w zakresie bezpieczeństwa pożarowego i innych zagrożeń	5 000	2 000	0	0	0	7 000	0,01
Propagowanie bezpieczeństwa pożarowego	129 000	204 035	174 160	134 072	82 807	724 074	1,07
Zakup urządzeń i sprzętu przeciwpożarowego, specjalistycznej odzieży ochronnej oraz chemicznych środków gaśniczych, remonty sprzętu	6 675 460	7 760 240	8 265 000	6 542 097	7 633 505	36 876 302	54,36
Budowa i modernizacja (remont) obiektów	4 796 000	5 140 035	5 318 966	7 166 600	5 378 300	27 799 901	40,98
Razem	12 528 291	13 615 326	14 326 126	14 077 769	13 286 676	67 834 188	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z Komendy Głównej PSP.

Rys. 2. Rozdział środków finansowych przeznaczonych na cele ochrony przeciwpożarowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z Komendy Głównej PSP.

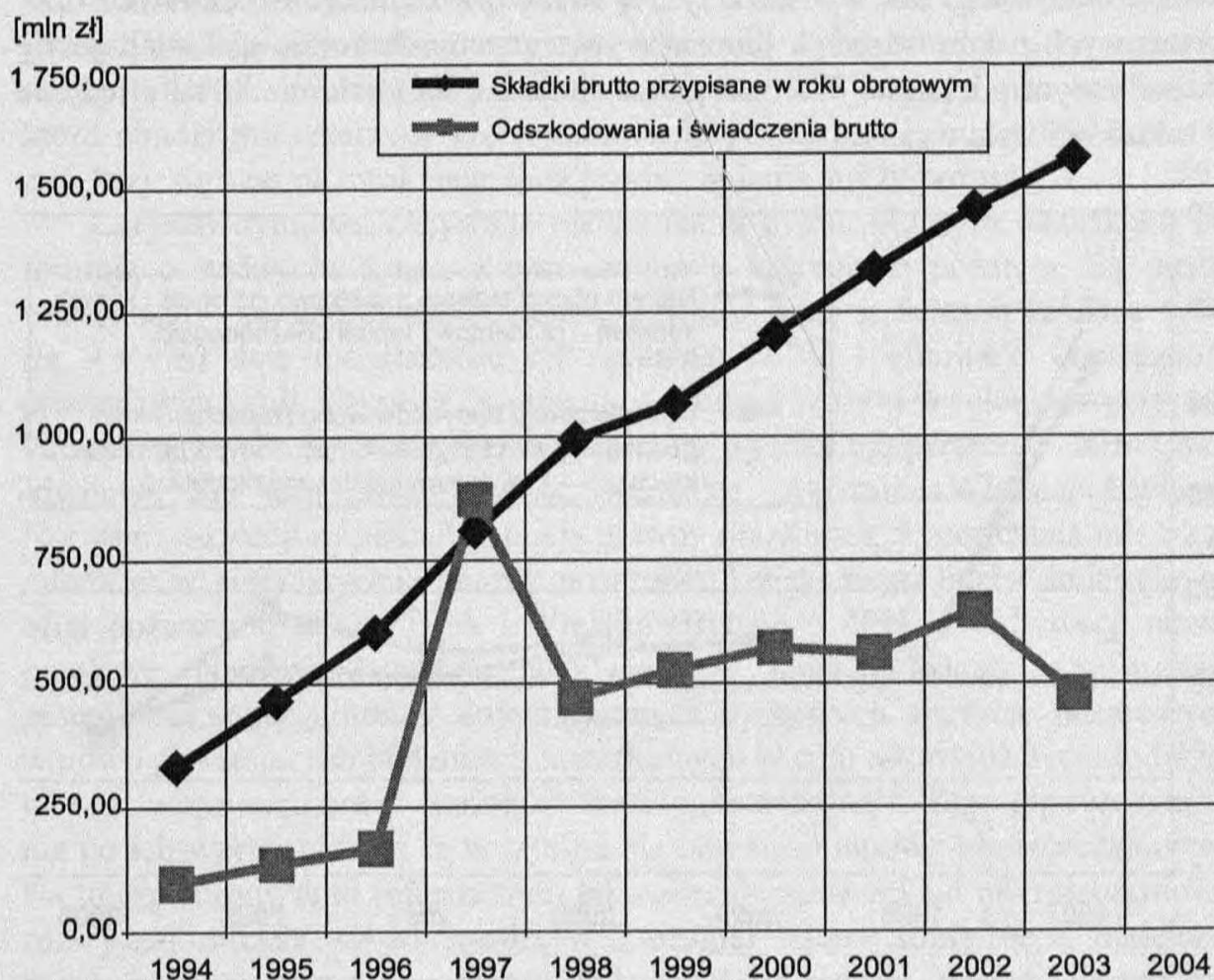
Jak wynika z wykresu, największe nakłady przeznaczone są na budowę i remont strażnic oraz na zakup nowych samochodów i sprzętu ratowniczego, a najmniejsze na badania naukowe oraz pokrywanie kosztów akcji ratowniczych o zasięgu ponadwojewódzkim. Chcąc unaocznić koszty zakupu samochodów pożarniczych, poniżej zostały przedstawione ich przybliżone wartości¹³ (w tys. zł):

– średni samochód ratowniczo-gaśniczy	– 450–550,
– ciężki samochód ratowniczo-gaśniczy	– 650–1000,
– drabina mechaniczna 37 m	– 2000,
– podnośnik hydrauliczny 25 m	– 1000,
– lekki samochód ratownictwa technicznego	– 360,
– średni samochód ratownictwa technicznego	– 800,
– ciężki samochód ratownictwa technicznego	– 1500,
– ciężki samochód ratownictwa chemiczno-ekologicznego	– 2300.

Fundusze przekazywane przez zakłady ubezpieczeniowe zazwyczaj służą jako dofinansowanie zakupów, dzięki czemu powyższe środki są częścią składową wielu inwestycji i zakupów dokonywanych przez Państwową Straż Pożarną.

¹³ Wartości szacunkowych kosztów samochodów gaśniczych i specjalnych otrzymane od firm dostarczających samochody do Państwowej Straży Pożarnej (Internet, oferty handlowe).

W grupie VIII ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych działu II w ciągu ostatnich 10 lat tylko raz się zdarzyło, że odszkodowania i świadczenia brutto były wyższe od składki przypisanej brutto na dany rok (rys. 3)¹⁴.

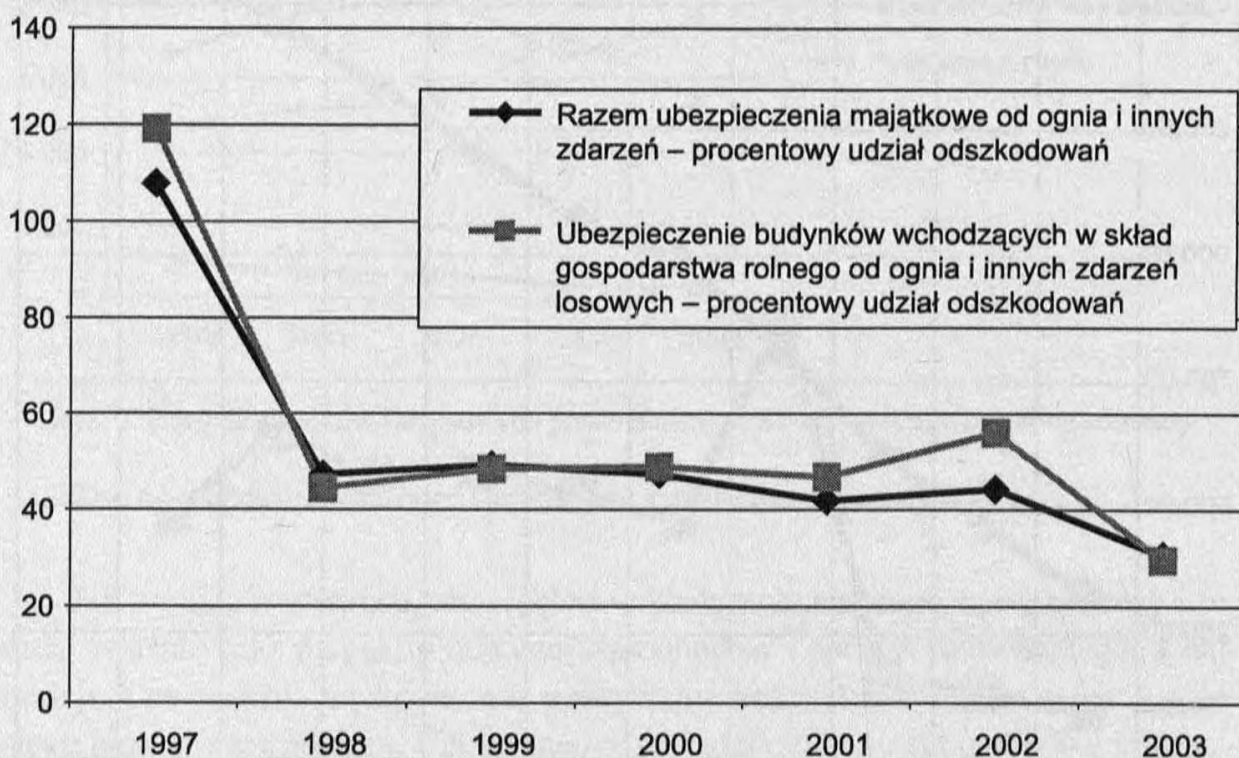
Rys. 3. Składka brutto i odszkodowania w ubezpieczeniach majątkowych od ognia i innych zdarzeń losowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych opracowań statystycznych PUNU i KNUiFE 1994–2003.

W Polsce w 1997 r. wystąpiło zdarzenie o znamionach katastrofy naturalnej, nazwane „powodzią tysiąclecia” i dlatego w tym roku wystąpiły tak duże straty. Po tym wydarzeniu część zakładów ubezpieczeniowych oferując ubezpieczenie majątkowe zadaje pytanie, czy ubezpieczany podmiot był zagrożony powodzią w 1997 r. Z wykresu wynika również wniosek, że ubezpieczenia majątkowe są ubezpieczeniami przynoszącymi zyski dla firm ubezpieczeniowych. W ostatnich 6 latach składka przypisana brutto wzrosła dwukrotnie, a odszkodowania pozostały na podobnym poziomie (500 mln zł).

¹⁴ Roczne opracowania statystyczne PUNU i KNUiFE 1994–2003.

Ubezpieczenia majątkowe ustawodawca podzielił na ubezpieczenia dobrowolne i obowiązkowe¹⁵. Do ubezpieczeń obowiązkowych należą ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych. Jak wynika z rys. 4 w ubezpieczeniach majątkowych obowiązkowych i dobrowolnych procent wypłaconych odszkodowań kształtuje się na podobnym poziomie. Wartość ta kształtuje się na poziomie 40%, a jedynie w roku 1997 była wyższa.

Rys. 4. Procentowy udział wypłaconych odszkodowań w składce przypisanej brutto w latach 1997–2003

Źródło: jak do rys. 3.

3. ANALIZA KOSZTÓW I ZYSKÓW

Zakłady ubezpieczeniowe w celu uniknięcia dużych strat podejmują wszelkiego rodzaju działania prewencyjne i profilaktyczne, które w przyszłości mogą ograniczyć konieczność wypłacania wysokich odszkodowań.

Coraz więcej osób zdaje sobie sprawę z konieczności ubezpieczenia mieszkania czy domu od ryzyk losowych (od ognia i innych zdarzeń losowych).

¹⁵ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, DzU 2003, nr 124, poz. 1152, art. 4.

Żadna polisa nie zwróci jednak życia, zdrowia ani poczucia bezpieczeństwa. Około 80% ofiar ginie w wyniku zacczadzenia lub zatrucia, często zanim w ogóle pojawią się płomienie. Zdecydowana większość osób umiera w nocy podczas snu, ponieważ wtedy zmysł węchu nie jest w stanie wyczuć dymu ani trujących gazów. Według niemieckich statystyk, od chwili wybuchu pożaru na ucieczkę mamy tylko ok. 4 minut. Właśnie dlatego potrzebne jest w domu urządzenie, które obudzi mieszkańców już w momencie powstania dymu, dzięki któremu zwiększy się czas na ewakuację oraz powiadomienie straży pożarnej.

Czujniki dymowe, nazywane też czujkami dymu, głośnym dźwiękiem informują o wykryciu dymu, a tym samym o zagrożeniu pożarem. Są proste w montażu – wystarczy samodzielnie umieścić je na suficie, są zasilane baterią 9 V, co daje niezależność od zasilania 230 V i eliminuje konieczność prowadzenia kabli. Czuwają 24 godziny na dobę i 365 dni w roku, bez przerwy. Istnieją także alarmy pożarowe reagujące na wysoką temperaturę – termiczno-dymowe lub termiczne. W USA, Kanadzie, Australii, Wielkiej Brytanii, Norwegii, Szwecji i Finlandii istnieje prawny obowiązek wyposażania mieszkań i domów w automatyczne alarmy pożarowe. Dzięki temu liczba śmiertelnych ofiar pożarów spadła w USA i Wielkiej Brytanii o 40%, a w Szwecji nawet o połowę. Nadrenia-Palatynat, jako pierwszy niemiecki land, wprowadziła przepis nakazujący montaż automatycznych dymowych alarmów pożarowych w nowo powstających budynkach mieszkalnych w celu ratowania życia ludzkiego oraz uczynienia pracy strażaków bardziej bezpieczną¹⁶. Tego typu rozwiązania po ich wprowadzeniu są korzystne dla obu stron umowy ubezpieczeniowej. Na ubezpieczany dom (mieszkanie) tak zabezpieczone zakład ubezpieczeniowy zazwyczaj udziela zniżki stawki, a z drugiej strony straty będą mniejsze, ponieważ pożar zostanie wcześniej wykryty. Tego rodzaju działania normalizacyjne zmniejszają straty osobowe i materialne w ubezpieczeniach majątkowych.

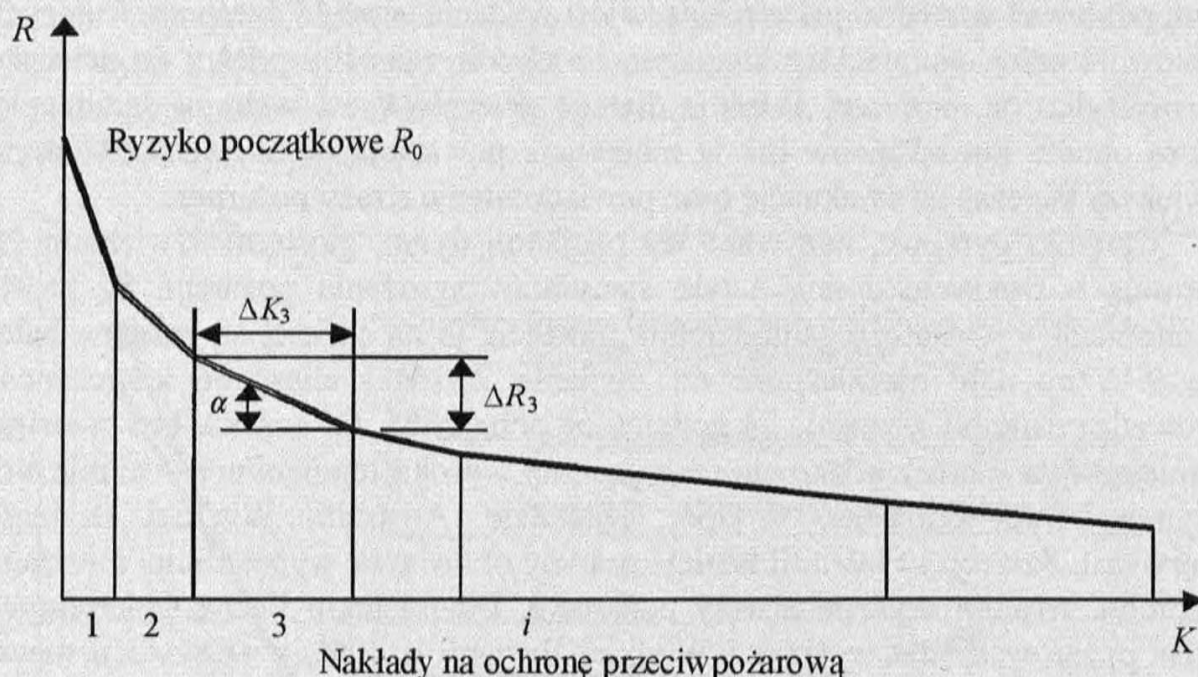
Powstanie pożaru jest jednym z istotniejszych czynników powodujących straty w mieniu, a jego powstanie jest uzależnione od różnych czynników. Pożar w zależności od rodzaju prowadzonej produkcji powoduje mniejsze lub większe straty. Wielkość strat wynikających z zagrożenia pożarowego, na które ma wpływ rodzaj prowadzonej działalności produkcyjnej, można zmniejszyć za pomocą określonych nakładów na ochronę przeciwpożarową¹⁷.

Na rys. 5 przedstawiono zależność zmniejszenia się ryzyka pożarowego od nakładów poniesionych na ochronę przeciwpożarową. Początkowo nawet niewielkie nakłady mogą przynieść duże efekty. Dobrym przykładem mogą być szkolenia personelu, które wpływają na poprawę świadomości pracowników (zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia) lub instalowanie

¹⁶ www.nowoczesnydom.krakow.pl.

¹⁷ *Ekonomiczne aspekty ochrony przeciwpożarowej*, H. Jaworski (red.), XVII Międzynarodowe Sympozjum CITF, CNBOP, Warszawa 1989, s. 348.

w mieszkaniach czujek dymu, które przyczyniają się do wczesnego wykrycia pożaru, co powoduje zmniejszenie strat osobowych i materialnych.

Rys. 5. Zależność wielkości ryzyka powstania pożaru od nakładów na ochronę przeciwpożarową

Źródło: *Ekonomiczne aspekty ochrony przeciwpożarowej*, H. Jaworski (red.), XVII Międzynarodowe Sympozjum CITF, CNBOP, Warszawa 1989, s. 348.

Efektywność nakładów określona jest wielkością kątową α i wyrażona wzorem

$$\Delta R / \Delta K = \operatorname{tg} \alpha,$$

gdzie:

ΔR – zmiana wielkości ryzyka,

ΔK – nakłady na ochronę przeciwpożarową.

W taki sam sposób możemy przedstawić efektywność innych przedsięwzięć, zastosowanie których poprawi bezpieczeństwo w zakładzie. Polityka bezpieczeństwa w zakładzie powinna mieć na celu poprawę funkcjonowania systemu w zakresie personalnym, technicznym i ochrony środowiska. Wykres dobrze ilustruje rzeczywistą sytuację, gdy wielkość nakładów i działania w różny sposób wpływają na zmniejszenie ryzyka.

Szkody pożarowe dla firm ubezpieczeniowych i zakładów produkcyjnych oznaczają określone straty. W celu ich uniknięcia należy podejmować czynności wpływające na poprawę bezpieczeństwa i minimalizację strat w przypadku wystąpienia szkody. W tym celu należy wprowadzić politykę ograniczania strat i w jej ramach kierować działania w trzech kierunkach:

– zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia szkody,

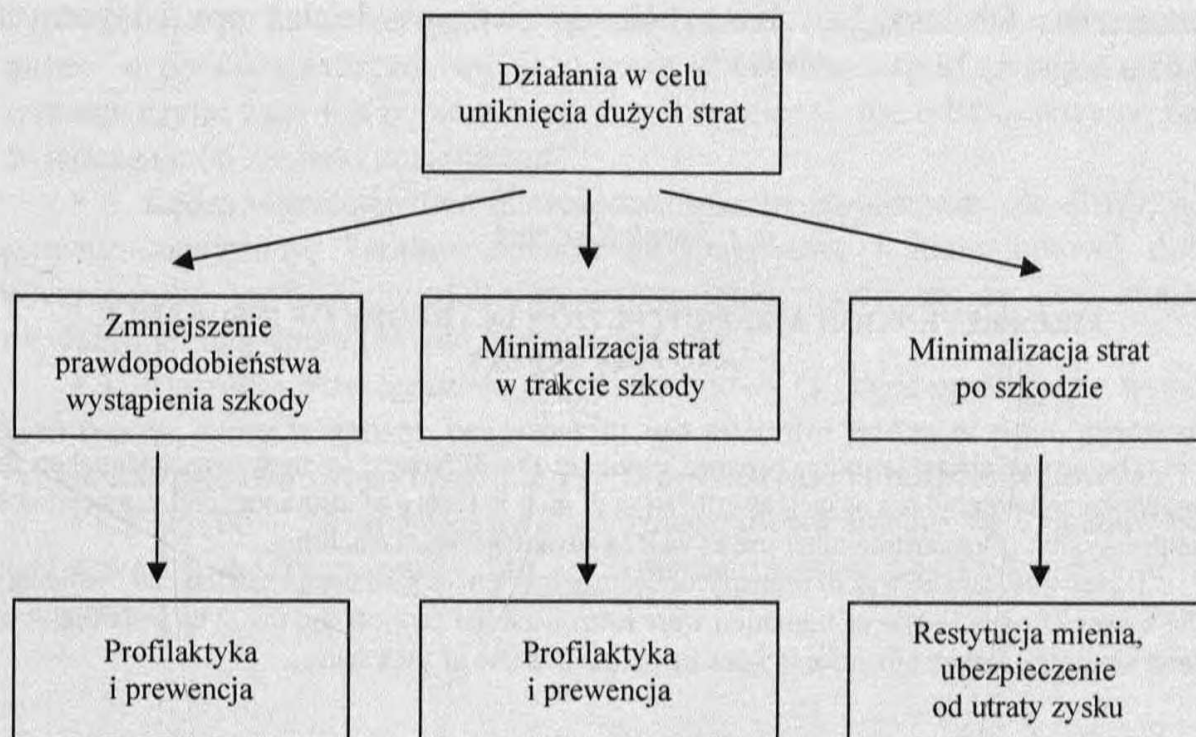
- wpływanie na zmniejszenie strat w trakcie trwania szkody (pożaru),
- zminimalizowanie strat i przywrócenie produkcji w zakładzie już po szkodzie.

Działania przed zdarzeniem powinny być skierowane na preferowanie sposobu wykonania obiektu (materiały konstrukcyjne, budowlane, wykończeniowe i wyposażenia obiektu oraz zabezpieczenie procesu technologicznego przed awarią), dzięki czemu prawdopodobieństwo powstania pożaru jest znikome.

Działania w trakcie zdarzenia powinny być ukierunkowane na zabezpieczenia przeciwpożarowe (stałe urządzenia gaśnicze, instalacja alarmowania pożaru, podręczny sprzęt gaśniczy itp.) oraz uwzględniać odległość i wyposażenie najbliższej jednostki ochrony przeciwpożarowej.

Działania po zdarzeniu należy prowadzić tak, aby przestój zakładu był jak najkrótszy (coraz więcej zakładów posiada ubezpieczenie od utraty zysków lub od niemożliwości sprostania zamówieniom). Na polskim rynku istnieją już firmy, które przeprowadzają restytucję mienia, czyli przywracanie zakładu produkcyjnego do życia po pożarze.

Powyższe działania wpływają na zmniejszenie ryzyka wystąpienia dużych strat. Dużymi stratami będziemy nazywać utratę lub zniszczenia majątku przedsiębiorstwa powodujące utratę pozycji na rynku, a w skrajnych przypadkach mogące doprowadzić do likwidacji zakładu (rys. 6).

Rys. 6. Strategia działania w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia szkody i ograniczania strat

4. PODSUMOWANIE

Głównym celem tego artykułu było poznanie różnicy między prewencją a profilaktyką. Terminy te używane są często zamiennie, a w ubezpieczeniach ogólnie nazywa się je prewencją ubezpieczeniową, pomijając określenia oznaczające profilaktykę ubezpieczeniową.

Autor przedstawił również zasoby i sposób rozdziału środków z obowiązkowego ubezpieczenia majątkowego. Środki przekazywane do straży pożarnej z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia od ognia przeznaczone są na poprawę gotowości bojowej jednostek ochrony przeciwpożarowej. Sposób wykorzystania środków wpływa w szczególności na zmniejszenie strat pożarowych.

Obecnie brakuje ogólnokrajowego programu profilaktycznego wpływającego na poprawę bezpieczeństwa w obiektach mieszkalnych. W tym miejscu należy dodać, że w Łodzi w ramach programu „Bezpieczny obiekt” zainstalowano w 11 budynkach (80 mieszkań) czujki dymu. Jest to zbyt mała ilość, ale pierwszy krok został zrobiony. Aktywny udział ubezpieczycieli spowodowałby szeroki zasięg programu i wymierne korzyści w przyszłości. Instalowanie czujek dymu w budynkach mieszkalnych jest bardzo popularne w krajach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej.

Idealnym stanem byłyby takie działania prewencyjne (na podstawie regulacji prawnych) zakładów ubezpieczeniowych, które zachęcałyby ubezpieczanych (właściciela lub zarządcę obiektu) do optymalnych działań profilaktycznych w celu poprawy bezpieczeństwa.

Jacek Konciak

FIRE PREVENTION AND PROTECTION IN THEORY OF INSURANCE AND FIRE SAFETY

The test of circumscription between deadlines the difference in study was undertaken the prevention and prophylaxis as well as utilization of their in theory of insurances and engineering of the fire – safety. Demonstrate their use as well as advantage, what can bring.

It part was showed was in property obligatory insurances paid compensations and voluntary. The senses of rules in aim of limitation were introduced the take-off the fire. The installing from alarm sirens the feelers of smoke in housing building is one of such senses.